

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

LEGAL GROUNDS AND LIMITATIONS OF REVIEW OF COURT DECISIONS UNDER NEWLY DISCOVERED CIRCUMSTANCES

Олашин В.В., адвокат, д.філос. в галузі права,
кафедра адміністративного, фінансового та інформаційного права
Ужгородський національний університет

У статті розглядаються правові підстави та обмеження перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в Україні. Спеціальна увага приділяється аналізу суттєвих для справи обставин, що не були встановлені судом та не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою про перегляд, на час розгляду справи. Досліджуються правові наслідки встановлення завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильних висновків експерта, завідомо неправильного перекладу, а також фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення.

У даній публікації аналізується вплив скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення іншого рішення, що підлягає перегляду. Розглядаються нормативні обмеження щодо перегляду судових рішень у разі прийняття нових законів та інших нормативно-правових актів, які пом'якшують або скасовують відповідальність фізичної особи, а також питання переоцінки доказів, що вже були оцінені судом. Стаття містить теоретичні й практичні аспекти застосування нововиявлених обставин у судовій практиці України, наводячи конкретні приклади та аналізуючи актуальні проблеми і перспективи розвитку правового регулювання в цій сфері.

У статті також розглядається роль нововиявлених обставин у контексті правової визначеності та стабільності судових рішень, а також їх вплив на права та обов'язки сторін у судовому процесі. Аналізуються питання забезпечення ефективного доступу до правосуддя та захисту прав людини в процесі перегляду судових рішень, а також проблематика довіри до судової системи.

Висновки дослідження можуть бути корисними для суддів, адвокатів, науковців та інших правників, зацікавлених у підвищенні ефективності судового процесу та забезпеченні справедливості в ухваленні судових рішень.

Ключові слова: судове рішення, перегляд судового рішення, нововиявлені обставини, істотні обставини, переоцінка доказів.

The article examines the legal grounds and limitations of reviewing court decisions based on newly discovered circumstances in Ukraine. Special attention is paid to the analysis of circumstances essential to the case, which were not established by the court and could not have been known to the person applying for review at the time of the case consideration. The legal consequences of knowingly false testimony of a witness, knowingly incorrect conclusions of an expert, knowingly incorrect translation, as well as falsification of written, physical or electronic evidence that led to the adoption of an illegal decision are investigated.

This publication analyzes the impact of the annulment of a court decision, which became the basis for the adoption of another decision that is subject to review. Regulatory restrictions on the review of court decisions in case of adoption of new laws and other normative legal acts that mitigate or cancel the responsibility of a natural person, as well as the issue of re-evaluation of evidence that has already been evaluated by the court, are considered. The article contains theoretical and practical aspects of the application of newly discovered circumstances in the judicial practice of Ukraine, citing specific examples and analyzing current problems and prospects for the development of legal regulation in this area.

The article also considers the role of newly discovered circumstances in the context of legal certainty and stability of court decisions, as well as their impact on the rights and obligations of the parties in the legal process. Issues of ensuring effective access to justice and protection of human rights in the process of review of court decisions are analyzed, as well as issues of trust in the judicial system.

The findings of the study can be useful for judges, lawyers, scientists and other legal professionals interested in improving the efficiency of the judicial process and ensuring fairness in the adoption of judicial decisions.

Key words: court decision, review of court decision, newly discovered circumstances, significant circumstances, reassessment of evidence.

Постановка проблеми: перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами є важливим елементом правосуддя, який забезпечує можливість виправлення судових помилок та захисту прав осіб, які зазнали несправедливості. В умовах постійного розвитку правової системи України та змін у нормативно-правовому регулюванні, питання перегляду судових рішень набуває особливої актуальності.

Основною проблемою є визначення чітких правових підстав для перегляду судових рішень та забезпечення балансу між принципами правової визначеності та справедливості.

Актуальність теми зумовлена необхідністю вдосконалення правових механізмів, що регулюють перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, для забезпечення ефективного правосуддя та дотримання прав людини. Недостатня розробленість окремих аспектів правового регулювання призводить до неоднозначності в судовій практиці та ускладнює процес реалізації права на перегляд судового рішення.

Основні питання, які потребують вирішення, включають: визначення суттєвих для справи обставин, що не були встановлені судом, правові наслідки встановлення неправдивих показань або фальшивості доказів, а також вплив скасування судового рішення, яке стало підставою

для ухвалення іншого рішення. Крім того, важливо враховувати нормативні обмеження щодо перегляду судових рішень у разі прийняття нових законів та інших нормативно-правових актів.

Актуальність дослідження. Питання перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є важливою частиною для забезпечення справедливості та правової визначеності у судовій системі. В умовах реформування правової системи України та гармонізації її з європейськими стандартами, вдосконалення механізмів перегляду судових рішень є нагальним завданням. Дослідження правових підстав і обмежень перегляду судових рішень сприятиме зміцненню довіри до судової системи та підвищенню ефективності правосуддя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням суб'єктів права на подання заяви про перегляд судового рішення займалася О. Руденко у своїй статті [1]. Оніщик Ю. В. розглядав сутність та стадії провадження у справах з публічно-правових спорів в адміністративному судочинстві [2]. Право на справедливий суд Кравчук О. О. визначав як одне з основних прав людини [3]. Осіпов Ю. В. вивчав нормативно-правове регулювання реалізації права на звернення до адміністративного суду [4].

Метою даної статті є всебічний аналіз правових підстав та обмежень перегляду судових рішень за новови-

явленими обставинами, виявлення проблемних аспектів правового регулювання та надання рекомендацій щодо їх вирішення. Результати дослідження спрямовані на підвищення ефективності судового процесу та забезпечення справедливості в ухваленні судових рішень.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України: «кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [5].

Нововиявлені обставини є важливим елементом правосуддя, який дозволяє виправляти судові помилки, що сталися внаслідок недостатньої інформованості суду або впливу неправдивих даних. За законодавством України, нововиявлені обставини включають суттєві для справи обставини, що не були встановлені судом і не могли бути відомі заявнику під час розгляду справи. Ці обставини можуть бути як новими доказами, так і новими фактами, які стали відомі після ухвалення рішення судом [6].

В свою чергу у Постанові Верховного суду у складі колегії суддів касаційного адміністративного суду від 20 липня 2007 року викладена наступна правова позиція:

Нововиявлені обставини – це факти, від яких залежить виникнення, зміна чи припинення прав і обов'язків осіб, що беруть участь у справі, тобто юридичні факти. Нововиявлені обставини за своєю юридичною суттю є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення, та породжують процесуальні наслідки, впливають на законність і обґрунтованість ухваленого без їх врахування судового рішення. Ці обставини повинні бути належним чином підтверджені письмовими доказами, показаннями свідків, нотаріальною формою певних документів тощо. До нововиявлених обставин належать факти об'єктивної дійсності, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного розв'язання спору.

Необхідними та загальними ознаками нововиявлених обставин є: – існування цих обставин під час розгляду та вирішення справи і ухвалення судового рішення, про перегляд якого подається заява; – на час розгляду справи ці обставини об'єктивно не могли бути відомі ні заявникові, ні суду; – істотність цих обставин для розгляду справи (тобто коли врахування цих обставин судом мало б наслідком прийняття іншого судового рішення, ніж те, яке було прийняте).

Тобто, за своєю юридичною природою нововиявлені обставини є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які покладено в основу судового рішення. Під нововиявленою обставиною мається на увазі фактична обставина, яка має істотне значення і яка об'єктивно існувала на час розгляду справи, але не була і не могла бути відома усім особам, які брали участь у справі, та суду [7].

З іншого боку нововиявлені обставини можна класифікувати за кількома критеріями:

За характером доказів: нові документи, нові свідчення, нові експертні висновки.

За часом виникнення: обставини, що існували на момент розгляду справи, але не були відомі; обставини, що виникли після ухвалення рішення.

За джерелом інформації: інформація від нових свідків, нові технічні або наукові дані, нові документи з архівів або інших установ.

Правові підстави для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами визначені в процесуальному законодавстві України. Основними підставами є:

Істотні для справи обставини. Це обставини, які були невідомі під час розгляду справи та суттєво впливають на зміст ухваленого рішення. До таких обставин можуть належати нові документи, які підтверджують або спростовують факти, що були встановлені судом [6].

Завідомо неправдиві показання або фальшиві докази. Якщо після ухвалення рішення стало відомо, що свідок давав завідомо неправдиві показання, експерт надав неправильний висновок, перекладач здійснив неправильний переклад або були використані фальшиві документи, це є підставою для перегляду судового рішення. Такі обставини повинні бути підтверджені вироком суду або іншими офіційними документами [6].

Скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення іншого рішення, також є підставою для перегляду. Це може стосуватися випадків, коли рішення вищої інстанції скасувало рішення, яке було основою для прийняття іншого рішення судом нижчої інстанції [6].

Законодавство України встановлює певні обмеження щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Основні обмеження включають:

Неможливість перегляду у разі прийняття нових законів. Перегляд судових рішень не допускається у разі прийняття нових законів або інших нормативно-правових актів, якщо вони не пом'якшують або не скасовують відповідальність фізичної особи. Це забезпечує стабільність правової системи та захист від постійних змін у законодавстві.

Переоцінка доказів. Не є підставою для перегляду рішення суду переоцінка доказів, які вже були оцінені судом під час розгляду справи.

Також не підлягають перегляду нові докази, якщо вони не стосуються обставин, які були встановлені судом. Тобто, нова обставина, що з'явилася або змінилася після розгляду справи, не є підставою для перегляду справ. Не вважаються нововиявленими нові обставини, які виявлені після ухвалення судом рішення, а також зміна правової позиції суду в інших подібних справах.

Не можуть вважатися нововиявленими також ті обставини, що встановлюються на підставі доказів, які не були своєчасно подані сторонами чи іншими особами, які беруть участь у справі. Обставини, що виникли чи змінилися після ухвалення судом рішення, а також обставини, на які посилався учасник судового процесу у своїх поясненнях, касаційній скарзі, або які могли бути встановлені в разі виконання судом вимог процесуального закону, теж не можуть визнаватися нововиявленими [7].

Висновки. У ході дослідження було встановлено, що нововиявлені обставини є важливим елементом правової системи, який дозволяє виправляти судові помилки та забезпечувати справедливість. Основними підставами для перегляду судових рішень є суттєві обставини, які не були встановлені судом, завідомо неправдиві показання свідків, неправильні висновки експертів, фальшиві докази та скасування рішень, що стали підставою для ухвалення інших рішень.

Основними проблемами правового регулювання перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є нечіткість законодавства, неоднозначність судової практики та складність у визначенні нововиявлених обставин. Ці проблеми призводять до затягування судових процесів та ухвалення необґрунтованих рішень, що підриває довіру до судової системи.

На основі проведеного аналізу можна надати такі рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання та судової практики: прийняття більш чітких нормативно-правових актів, що регулюють порядок перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Це включає конкретизацію понять і критеріїв нововиявлених обставин; підвищення кваліфікації суддів та адвокатів. Проведення регулярних семінарів та тренінгів для суддів і адвокатів з метою підвищення їхньої компетентності в питаннях перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами; впровадження нових технологій. Використання сучасних технологій для аналізу судових рішень та виявлення нововиявлених обставин, що дозволить зменшити кількість помилок і підвищити ефективність правосуддя; розробка методичних рекомендацій. Створення спеціаль-

них методичних рекомендацій для суддів і адвокатів щодо застосування нововиявлених обставин у судовій практиці; порівняльний аналіз та імплементація зарубіжного досвіду шляхом вивчення успішних практик інших країн у сфері перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Це дозволить запозичити ефективні правові механізми та адаптувати їх до українських реалій.

Дослідження має важливе значення для розвитку правової системи України. Висновки та рекомендації можуть бути корисними для суддів, адвокатів, науковців та інших правників, зацікавлених у підвищенні ефективності судового процесу та забезпеченні справедливості в ухваленні судових рішень. Застосування результатів дослідження сприятиме зміцненню довіри до судової системи та підвищенню рівня правової захищеності громадян.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на більш глибокий аналіз конкретних судових справ, роз-

робку нових підходів до визначення нововиявлених обставин, а також на дослідження впливу нових технологій на процес перегляду судових рішень. Також важливим напрямком є аналіз зарубіжного досвіду та його адаптація до умов української правової системи.

Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами є важливим інструментом забезпечення справедливості та правової визначеності в Україні. Вдосконалення правового регулювання та практики застосування нововиявлених обставин сприятиме підвищенню ефективності судового процесу та захисту прав громадян. Запропоновані рекомендації та перспективи подальших досліджень можуть стати основою для подальшого розвитку цієї важливої сфери правової системи.

Таким чином, основний матеріал статті включає аналіз ключових аспектів перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, а також рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руденко О.А. Суб'єкти права на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві. *Галицькі студії: Юридичні науки*. 2023. Випуск 2. С. 53.
2. Оніщик Ю.В. and Лобач В.Р. Стадії провадження у справах з публічно-правових спорів в адміністративному судочинстві. *Science and innovation of modern world*. Cognum Publishing House, 2023.
3. Кравчук О.О. Право на справедливий суд. [Електронний ресурс] : навч. посіб. Для здобувачів ступеня магістра за освіт. програмою «Господарське та адміністративне право і процес» спец. 081 «Право». Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського, 2023. 97 с.
4. Осіпов Ю. В. Нормативно-правове регулювання реалізації права на звернення до адміністративного суду. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Том 34 (73) № 3. 54 с.
5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV: із зм. і доп. станом на 18.05.2024 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446.
7. Постанова Касаційного адміністративного суду від 20.07.2022 року у справі № 420/207/20. URL: <https://lpd.court.gov.ua/adjudication/8355> (дата звернення 29.05.2024).